

total, 488 archaeological objects – barrows were taken into account during the exploration, 46 of them are newly discovered sites.

During 25 years of development of archaeology at Mariupol State University, his expeditions have explored many ancient sites and accumulated a considerable fund of sources. Many years of experience in practical field work and the obtained archaeological materials have a positive impact on the formation of future specialists who study at the Faculty of History and directly participate in the work of the university expedition. In general, the results of the study of the barrows by the university expedition enrich the source fund for the study of the ancient population of the Azov steppes and contribute to the preservation and protection of archaeological heritage - an integral part of the cultural heritage of humanity, a unique and irreplaceable source of knowledge about the historical past.

Literature:

1. Забавин В. О., Курганный могильник срубной культуры у восточной окраины г. Мариуполя. *Донецкий археологический сборник* 15, 2011, 161–170.
2. Забавин В. О., Небрат С. Г. Курган срубной культуры в Північно-Східному Приазов'ї. *Археологический альманах* 30, 2013, 179–195.
3. Забавин В. О., Небрат С. Г. Розкопки кургану Седоркін на півдні Донецької області. *Донецкий археологический сборник* 21, 2018, 175–191.
4. Забавин В. О., Небрат С. Г., Булик М. В. *Дослідження археологічної експедиції Маріупольського державного університету на півдні Донецької області 2018 року* (Серія : Археологія Північного Приазов'я. Том 1). Київ, 2020.
5. Забавин В. О., Небрат С. Г., Булик М. В. *Курганна група «Могила Бабакова»* (Серія: Археологія Північного Приазов'я. Том 2). Київ, 2021.
6. Подобед В. А., Усачук А. Н., Цимиданов В. В. Курган срубной культуры могильника Зинцева Балка (Северо-Восточное Приазовье). *Донецкий археологический сборник* 17, 2013, 199–219.
7. Zabavin V., Bulyk M. Cultural Genesis and the Final Of Zrubna/Timber-Grave culture of the North Azov Area (the Late Bronze Age). *Slovenská archeológia* LXVIII, 2020, 23–36.
8. Zabavin V., Nebrat S H : New burials of the pre-Scythian time from the North-Eastern Azov Area. *Arheologia* 1, 2021, 72–85.

УДК 94(477)

Коробка В.М., к.і.н, доцент, доцент кафедри історії та археології

ЧИ ПОТРІБНО ЗАРАЗ ДОСЛІДЖУВАТИ ДОВОСННУ ІСТОРІЮ МАРІУПОЛЯ?

Загарбницька війна РФ проти України зруйнувала Маріуполь як фізичну реальність, знищила тисячі його мешканців, знівечила сотні тисяч доль наших земляків – позбавила елементарного добробуту, роботи, розкидала по різних куточках Батьківщини та світу. Внаслідок російської агресії було знищено його потужний промисловий потенціал, міські самоврядування та господарство, громадське та культурне життя, на руїни перетворились пам'ятки архітектури й пересічні будівлі, що визначали красу та своєрідність міста.

Безсумнівно, Маріуполь повернеться під контроль української влади, а ми повернемося у рідне місто. У деокупованому місті владні структури разом із розмаїттям заходів відродження нормального життя, на наш погляд, мають розпочинати поступове та поетапне створення меморизації героїзму захисників та трагедії цивільного населення нашого міста у поточній війні.

Нема сумнівів, вже зараз, за межами Маріуполя, муза історії Кліо надихає істориків у їхніх фахових майстернях на складання джерельної (документальної) бази, в якій будуть закумульовані правдиві відомості про російсько-українську війну, яка по-суті є справедливою війною України за свою незалежність. Безперечно, згодом кращі академічні сили в галузі гуманітаристики розсортують у мережі причинно-наслідкових зв'язків за ступенем значущості її передумови, події, явища, процеси та результати, а згодом з'ясують історичне значення перемоги України. Вітчизняні та зарубіжні науковці, конструюючи наративи про війну, мають, з-поміж інших завдань, сказати вагоме слово про звитягу захисників Маріуполя та трагедію його жителів, гіркоту поразок, самопожертву активістів-волонтерів у різноманітних її виявах і радість перемог ЗСУ. Але це буде згодом, не зараз.

На перший погляд гадається, що грізні події російського вторгнення в Україну 2022 р., катастрофа Маріуполя, стерли або затушували всю попередню історію міста. Таке припущення не є правомірним, тому що наш Маріуполь має неповторну історичну долю, унікальні культурну та господарську спадщини. У попередні часи сформувалась стратегічна значущість його економічної моці. Все це разом із розквітом та упорядкованістю нашого міста, культурним злетом в останні роки, попри екологічні виклики, закріпило за ним у свідомості всіх українців враження як про вітрину успіху відродженої української Донеччини.

Можливості наукового опанування історії Маріуполя та його околиць, що відкрилось із поваленням совєцького тоталітаризму, не були реалізовані належним чином. Ба більше, офіційне проголошення та тлумачення історії міста традиційно покладалось міською владою на тих працівників Маріупольського краєзнавчого музею (далі – МКМ) (керівне ядро), світогляд яких коливався в межах царської та совєцької імперських історичних вихідних концептуальних схем (парадигм). Протягом багатьох років музейне керівництво випромінювало неприховані, м'яко кажучи, національний нігілізм та нехтування українським чинником історичної спадщини Надазов'я. Зокрема, офіційні краєзнавці вперто нехтували джерелами, які відображали історичну спадщину українського козацтва на теренах Надазов'я, його роль у господарському освоєнні краю та розвитку продуктивних сил. Загалом, неповага до українського державотворення виявлялась у дослідницькій «творчості» та музейній роботі цих спеціалістів у галузі місцевої історії як системна тенденція.

У цьому поживному середовищі зневажливості до українства зароджувалось те, що в умовах новітньої ворожої окупації оформилось в колабораційну діяльність. Така закономірна модифікація може мати своїм наслідком участь частини маріупольських музейників у обслуговуванні потреб окупантів з управління свідомістю населення загарбаного міста засобами перекручення місцевої історії.

Отруєнню маріупольської історикознавчої атмосфери сприяє низка осіб, які мають диплом про вищу історичну освіту, що перейшли у своїх думках, переконаннях та діях на бік загарбників. Вони виявляють свою згоду з історичною

політикою загарбників на теренах нашого міста, помічені в низці метушливих заходів окупантів із запровадження «перевчання» вчителів історії за «стандартами РФ».

Російський «життєвий простір» намагаються задекларувати на теренах Маріуполя та його околиць московські місіонери від історії за участі віце-президента Російської академії наук, які зклепали так зване Маріупольське відділення Російського історичного товариства (РИО), точніше бадьоро рапортували про його утворення. Вряди-годи можна спостерігати окремі його конвульсивні заходи. Сподіваюсь, що все це рашистське лушпиння як вітром здує унаслідок успішних дій сил оборони України з визволення нашого рідного міста.

На тлі таких несприятливих, тяжких обставин виявляється, що на поточний момент не існує ані науково-популярної, ані популярної сучасної книги – «Історія Маріуполя». Правда, авторський колектив співробітників МКМ на початку нашого століття знайшов сили на укладення книжки монографічного характеру – «Мариуполь и его окрестности: взгляд из XXI века» (Маріуполь, 2006, 2008) [1]. Позитивною особливістю цього видання є залучення авторами великої кількості джерел із фондів музею, які до цього не були в науковому обігу, а також спроба дотримуватися належного наукового рівня. Правда, це видання побачило світ без фахового критичного оцінення (рецензій). Але найгірше те, що окремим пасажем видання притаманні саме ті вади, що є відображенням світогляду авторів, який ґрунтується на імперській парадигмі та неповазі до українства.

Нещодавно (22 грудня 2022 р.) за ініціативою Маріупольської міської ради у столичному «Українському домі» відбулась публічна розмова на тему «Маріуполь. Культурна деокупація». Спікерки та спікери заходу спробували говорити про дії на поточний момент, які можуть робити культурні діячі, до настання фізичної деокупації Маріуполя [2].

Зі свого боку хочу запропонувати наступні кроки. Через те, що саме історія нашого міста стала головним об'єктом паразитарної інвазії окупантів, саме в цій царині починати здійснювати деокупацію. Було б доцільно створити робочу групу в складі фахових істориків, яка б розробила сучасну україноцентричну концепцію історії Маріуполя. Її складання має супроводжуватися евристичною роботою, публікацією проміжних результатів у вигляді наукових статей у фахових історичних виданнях, проведенням науково-практичних конференцій для розв'язання дискусійних проблем. Кінцевим результатом роботи могли б стати популярна брошура з коротким нарисом історії Маріуполя та його околиць, а також науковий нарис історії Маріуполя. Вся ця діяльність потребує несимволічного фінансування та оплати праці.

Нове історичне тло, яке відобразиться у запроектованих виданнях, сприятиме відновленню у звільненому Маріуполі повноцінного навчально-виховного процесу в освітній галузі, міського громадського та культурного життя, вчинятиме позитивний вплив на деокупацію свідомості маріупольок та маріупольців.

Література:

1. Маріуполь и его окрестности: взгляд из XXI века: изд. 2-е измен. и доп. Маріуполь: Рената, 2008. 428 с.

2. Публічна дискусія «Маріуполь. Культурна деокупація». Організатор – Національний центр «Український Дім». 22.12.2022. URL: <https://www.facebook.com/ukrdim/videos/3245848992347435/>

УДК 930(477)"1900"

Коробка Ю.В., к.і.н, доцент, доцент кафедри історії та археології

НІЧНА СТРАЖА МАРІУПОЛЯ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Маріуполь кінця ХІХ – початку ХХ ст. виділявся, разом із більшістю міст Східної України, значним збільшенням промисловості, торгівлі, переміщенням вантажів та безпрецедентним зростанням чисельності міських жителів. Послаблення громадського контролю за поведінкою людини в місті з багаточисельним населенням було важливим чинником зростання злочинності в зазначених часових межах [12, с. 94]. Неабиякий вплив на поширення криміналу в міському суспільстві мала і моральна деградація частини населення, безсоромність та жага до легкої наживи, неповага до закону та небажання сумлінно працювати [1, с. 143].

З 15 грудня 1899 р. до 14 січня 1901 р. в Маріуполі виходила газета «Маріупольський справочний листок» [2; 11]. З перших номерів її шпальта зарясніли повідомленнями про нічні злочини проти власності міських жителів та інші прояви соціальних девіацій у маріупольському просторі. Зокрема, в ніч з 21 на 22 грудня було обкрадено крамницю на Торговій улиці [3, с. 4], 17 – 18 січня 1900 р. на Катерининській вулиці було пограбовано чайну крамницю, її сторожа вбито [4, с. 3]. На чималу суму викрадено товарів у ніч з 28 на 29 січня з лавки шкіряних виробів на базарній площі [5, с. 3]. У тому самому числі газети повідомлялось про викрадення пристібного коня в кучера екіпажу, призначеного для перевезення пасажирів, коли він відійшов у крамницю купити корм для коней [5, с. 3]. А 30 січня 1900 р., увечері, із замкненої квартири на Італійській вулиці були викрадені речі маріупольської мешканки [6, с. 3].

У той самий день, 30 січня 1900 р. у недільному номері газети «Маріупольський справочний листок» повітовий справник та міська управа повідомили городянам про заснування з лютого в Маріуполі нічної стражі, на яку покладалась охорона власності жителів міста. Підставою для цього розпорядження стало офіційне оголошення катеринославським губернатором обов'язкової постанови для жителів губернії (опублікована 26 жовтня 1899 р. в газеті «Екатеринославские губернские ведомости») [5, с. 2].

У відповідності до розпорядження начальника губернії нічні стражники мали найматися поліцією, їх утримання покладалось на домовласників. Місцем їх чергування була визначена центральна частина міста, яка обмежувалась із півдня на північ вулицями Мало-Садовою та Карасевською, а із заходу до сходу – міським вигоном та базаром разом із Торговою вулицею. Ця територія мала бути поділеною на 135 сторожових ділянок, по одному стражнику на ділянку. Між домовласниками було встановлено розкладку коштів на їх утримання [5, с. 2].

Із цією спробою втілення підвищення безпеки міського життя було не все так гладко. Ускладнення виникло у зв'язку із тим, що для виплати стражникам утримання за службу міська управа, для початку, виділила з бюджету Маріуполя 1000 руб., кредитуючи таким чином домовласників. Розрахунок муніципалів